

ELINA –
SÁGA RODU
HOLOMKŮ

ELINA MACHÁLKOVÁ

Vážený čtenáři,

dovoluji si Vám nabídnout osudy jednoho rodu,
považovaného už staletí za méněcennou rasu.

Chci Vám napsat své paměti, které si pamatuji, a také to,
co jsem slýchávala od svých předků.

Je to tak zvaná sága rodu Holomků,
kteří se kdysi v 19. století usadili na Moravě.

Dovoluji si napsat o své rodině a už předem prosím
váženého čtenáře o prominutí, že je to psané jen amatérsky,
ale o to více celým srdcem.

Elna Machálková

HLAVNÍ POSTAVY

vystupující v příběhu

„stařečci“ (prarodiče autorky):

Pavel Holomek, nar. 18. 2. 1882, zahynul v koncentračním táboře (dále jen KT)

Terezie Holomková, roz. Danielová, nar. 19. 12. 1873, zemřela v roce 1966

sourozenci Pavla Holomka:

Martin, nar. 12. 8. 1869, zahynul v KT se ženou Annou, řečenou Týna, nar. 1873, zahynula v KT, měli děti: Kašpara, nar. 5. 1. 1899, zahynul v KT; Terezii, řečenou Elzina, nar. 5. 10. 1904, zahynula v KT.

Mariána/Marie, nar. 1875, zahynula v KT, s manželem Václavem Danielem, nar. 1872, zahynul v KT, měli děti: Terezii, nar.?, zahynula v KT; Annu, nar.?, zahynula v KT; Anotnína, nar.?, zahynul v KT; Tomáše, nar.?, zahynul v KT; Hanu, nar.?, zahynula v KT; Marii, nar.?, zahynula v KT; Boženu, nar.?, zahynula v KT; Rudolfa, nar. 1905, zemřel v roce 1992.

František, nar. 17. 12. 1885, zahynul v KT, se ženou Františkou, roz. Daňhelovou, nar. 17. 12. 1885, zahynula v KT, měli děti: Terezii, řečenou Žanka, nar. 16. 11. 1911, zahynula v KT; Rozálii, řečenou Štefka, nar. 2. 6. 1914, zahynula v KT; Annu, nar. 1920, zahynula v KT; Eduarda, řečeného Edoš, nar. 13. 9. 1922, zemřel 5. 1. 1997; Václava, řečeného Vacoš, nar. 4. 4. 1925, zahynul v KT; Drahoslava, řečeného Drahoš, nar. 14. 9. 1927, zahynul v KT.

Jan, nar. 1888, zemřel?

děti Pavla a Terezie Holomkových:

Barnabáš, narodil se a zemřel v roce 1901.

Rosína, řečená Rózka (někdy uváděná i jako Rozálie), nar. 11. 8. 1903, zemřela 25. 10. 1989, s manželem Antonínem, řečeným Toník, Holomkem, nar. 2. 5. 1906, zemřel 2. 1. 1981, měli děti:

Miroslava, řečeného Miloš, nar. 6. 1. 1925, zemřel 10. 6. 1989;

EMÍLII, řečenou **ELINA**, nar. 25. 11. 1926;

Stanislava, řečeného Standa, nar. 7. 2. 1935.

Štěpán, řečený Pepek, nar. 23. 9. 1905, zahynul v KT, s manželkou Cecílií, roz. Dudíkovou nar. 12. 4. 1907, zemřela 4. 4. 1985, měli děti:

Karla, řečeného Zimba, nar. 22. 2. 1929, zemřel 20. 2. 2003; Milana, nar. 12. 2. 1931, zemřel 12. 10. 1997; Ivonu, nar. 20. 6. 1932; Evžena, nar. 12. 7. 1933, zemřel 18. 8. 1987; Irenu, nar. 25. 3. 1935, zemřela 4. 12. 2001; Jaroslava, nar. 19. 11. 1939, zemřel 22. 2. 1996.

Stanislav, řečený Slávek, nar. 7. 5. 1908, zahynul v KT, s manželkou Annou, roz. Čapkovou, nar. 1910, zůstali bezdětní.

Tomáš, nar. 10. 11. 1911, zemřel 25. 10. 1988,

s manželkou Hedvikou, roz. Imrichovou, nar. 20. 11. 1913, zemřela 23. 9. 1978, měli děti:

Karla, nar. 6. 3. 1937 a Marcelínu, nar. 5. 6. 1939.

Čeněk, řečený Vincek, nar. 15. 8. 1915, zahynul v KT,

s manželkou Emílií, řeč. Milena, nar. 1915, zahynula v KT, měli děti:

Danu, nar. 1937, zemřela v kojeneckém věku; Růženu, nar. 27. 7. 1939, zemřela v roce 1985.

Autorka příběhu, Emilie/Elina, nar. 25. 11. 1926, s manželem Janem Machálkem, nar. 27. 5. 1926, mají děti:

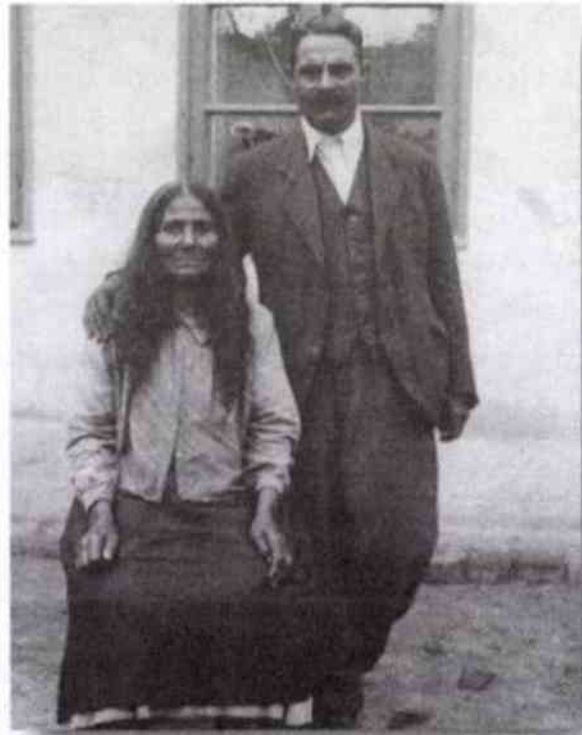
Leontínu, řečenou Leona, Lea, nar. 4. 2. 1946; Janu, nar. 4. 6. 1947; Pavla, nar. 30. 11. 1949; Emílii, nar. 29. 5. 1957; od útlého dětství vychovali také vnučku Petru (od dcery Jany) nar. 25. 10. 1967

T E R E Z A

Psal se rok 1873 a v cikánské rodině v Hrušovanech u Brna se narodila rodičům Marii a Františkovi Danielovým dceruška Tereza; byla jejich třetí dítě. Měli už syna Václava a dceru Marii. Danielovi byli usazeni v obci, v malém domku, ale jejich rodiče ještě jezdili od vesnice k vesnici.¹

Nikdo jim nechtěl dát práci, a tak museli žebrot a někdy i krást, aby uživili rodinu. Terezka však už měla to štěstí, že se narodila v domku, kde byli rodiče trvale usazeni. I když je občané mezi sebe moc nepřijímali a považovali je za méněcennou rasu, snažili se to Danielovi všechno překlenout a pracovali všude, kde jim dali práci, aby své tři děti uživili a řádně vychovali. Terezka a její sourozenci měli snahu kamarádit se s dětmi ve vesnici; přátele měli, ale jen z rodin těch chudobnějších, s těmi si rozuměli. Děti Danielovy se snažily přizpůsobit. Dařilo se jim to, jenom jim scházelo vzdělání. Do školy ani do učení Cikáni za tak zvaného Rakouska nesměli.² Cikánské děti se od ostatních dětí učily jenom to, co považovaly za užitečné. Zvláště Terezka byla velmi bystrá a dovedla rozpoznat, co je dobré a co špatné. Ale své cikánské zvyky a svoji identitu si udržovala a hájila. I když žili jen v malém domku, byla Terezka velmi čistotná a pracovitá. Rodiče se snažili,

hodně pracovali, chodili pomáhat k sedlákům při polních pracích, a to za mnohem menším platem než dostávali ti takzvaně bílí. A v takovém prostředí Tereza vyrůstala. Vyrůstla z ní krásná, štíhlá dívka s nádhernými černými vlnitými vlasy a velkýma hnědýma očima. Měli o ni zájem nejen chlapci z cikánských řad, ale i chlapci z vesnice. Jenže Terezka všechny odmítala a říkala, že ten pravý ještě nepřišel...

Tereza s manželem Pavlem po více než třiceti letech společného soužití, před vlastním domem ve Svatobořicích, foto někdy mezi lety 1936–43.

P A V E L

V roce 1882 se v jiné vesnici – Svato-bořicích – na Moravském Slovácku narodil jako druhorozený rodičům Tomášovi a Mariáně Holomkovým syn Pavel. Žili v cikánském táboře u Kyjova. Otec Tomáš tam byl vajdou – neboli starostou. Byl opravdu velmi chytrý a neustále se snažil získat právo pro Cikány, aby mohli žít ve většinové společnosti – jako právoplatní občané císařství Rakousko-Uherska.

Jejich tábor byl na neutrálním území a úředně nepatřil nikomu.³ Vajda Tomáš Holomek byl natolik chytrý, že věděl, že jim z toho neplynou žádná práva ani nároky, a proto za svůj lid bojoval, jak to šlo. Mezitím k jeho dětem – synům Martinovi a Pavlovi – přibyl další syn František a dcera Marie, a Tomáš se stále nevzdával. Jezdil se svou žádostí po úřadech, vysvětloval a byl odmítán. Nakonec se obrátil až do Vídně na nejvyšší instanci a bylo mu vyhověno. V té době byl už starší, děkoval Bohu, že to pro své děti vybojoval. Budiž mu za to velký dík. Tím začalo včleňování rodiny Holomkovy do majoritní společnosti.⁴

A tím začíná opravdová sága rodiny Holomků. Jak děti Tomáše Holomka, vajdy, dospívaly a zakládaly rodiny, bylo jim dovoleno postavit si domky

v obcích kolem Kyjova. Nejstarší Martin a mladší František, když se oženili, postavili si domky v Kyjově. Nejmladší Marie se provdala do Sobůlek a Pavel si postavil domek přímo ve Svato-bořicích.⁵ A to byl můj dědeček. A jak už to u Cikánů bývalo, rodiče svým dětem hledali ženy a muže a zasubovali je, to je ještě zvyk z dávných dob – z jejich pravého domova, odkud Cikáni pocházejí – z Indie. A tak rodiče Pavlovi vybrali Terezku Danielovou z Hrušovan.

Terezka, třebaže byla o devět let starší, hned v pěkném dvacetiletém Pavlovi našla zalíbení. Ale Pavlovi se krásná Terezka také líbila. A tak byly zasnuby a na přelomu století byla svatba. Pavel si Terezku přivedl do svého domku. A nikdy toho nelitoval. Nebyl sice vzdělaný, ale byl velmi inteligentní, jemný a slušný. Terezku miloval, vážil si jí a ona ho respektovala jako hlavu rodiny.

Svato-bořičtí zpočátku nebyli rádi, že se v jejich obci usadila cikánská rodina, ale Pavel brzy získal živnost koňského handlíře, pilně pracoval a taky Terezka se snažila vypomáhat na statku u sedláků při polních pracích. Oba byli snaživí, nevtírali se a chovali se slušně. Věděli, kdy mohou být viditelní a slyšitelní, a kdy ne. Byli hrdí a nikdy nikomu nedali příle-

žitost, aby jim vyčetl jejich rasu. Terezka měla svůj domov čistý jako klíčku, pečovala pilně o zahrádku a mnohé ženy v obci si z ní mohly brát příklad. A občané – sousedi začali ve svých příkrých soudech na adresu těchto Cikánů polevovat.

Pavel si získával přátele svou klidnou a rozumnou povahou, ale také vztahem ke koním, kterým moc rozuměl. Sedláci si ho zvali, když jim koně onemocněli, a on je vyléčil. Nepotřebovali veterináře. Začali si ho vážit, chodil vždy hezky oblečený.

Pavel Holomek, Svatobořice 1937

Nikdy by nevyšel ven, dokud nebyl čistě oblečený, naleštěné boty, krásně učesaný a nakroucené vousy. Na to Terezka dbala. Byla až úzkostlivě čistotná. Dodržovala při tom i své cikánské zvyky a pranostiky. Terezka by nikdy od

žádné Cikánky, která nebyla dost čistá, nikdy by od ní nevezala kousek sousta. K tomu patřilo například i to, že kdyby některá žena v nádobě, ve které vařila, vyvařila nějaký kousek prádla, to už byla tak zvaně *prasto*, nečistá, a už nikdo z řad Cikánů by od ní nic nejedl. Jestliže by některá žena byla svému muži nevěrná, což se tenkrát nestávalo, mohly ostatní ženy na ni veřejně plivat, hanobit ji a bít. Do toho se nesměl plést ani zákon. To byl zákon Cikánů.⁶

Když byli spolu manželé Holomkovi rok, narodil se jim v roce 1901 syn Barnabáš. Narodil se zdravý, rostl a měl se čile k světu – k radosti svých rodičů. Ale když měl šest měsíců dostal nějakou infekční nemoc, na kterou tenkrát děti umíraly, a malý Barnabáš zemřel také. Terezka a Pavel byli moc smutní, ale měli kolem sebe rodinu. Pavlovi sourozenci s rodinami je utěšovali a pomáhali mírnit jejich bolest. Rodina Holomkova se navzájem velmi milovala a nic, o čem se rozhodovalo, nedělali jeden bez druhého. Měli se rádi a mohli být příkladem mnohým takzvaným bílým. Říkávalo se, že Cikáni jsou hádaví, prudcí, své ženy bijí a tyranizují, ale toto u Holomků ve Svatobořicích nebylo. Pavel by Terezku nikdy neuhodil a nikdy v životě z jeho úst nevyšlo sprosté slovo. Byl opravdu inteligentní; Terezku respektoval, dával na její rady. Věděl, že je chytrá a mívá většinou – co se týče jejich domácnosti – pravdu.

Cikáni už měli v krvi, že se dovedli radostně bavit na svatbách nebo křtinách, a žalostně truchlili na pohřbech.

Všechny radosti a bolesti sdíleli spolu. Holomkovi byli katolíci a věřili v Boha. Chodili do kostela, i to je sblížilo s občany.

V roce 1903 se jim narodila dcera Rosína. Pavel byl šťastný, že má dcerku, která mu hned od narození byla velmi podobná. Rosína vyrůstala v lásce. Tereza o ni pilně pečovala a tatínek Pavel ji nesmírně miloval. Za další dva roky, v roce 1905 se jim narodil syn Štěpán.⁷ Tereza začínala mít víc práce a Pavel víc starostí, ale už získal také lepší postavení. V obci měl hodně přátel, a když vyšel v neděli do hospody, ke stolu ho zvali pan farář, pan radní a hajný – aby si přisedl a zahrál si s nimi karty. To byla veliká čest pro Cikána. On byl totiž dobrým společníkem a dovedl se bavit s každým.

Obrázek akad. mal. Otakara Zeminy (1899–1990), „Děti Cikána Holomka z Kyjova“ (malováno mezi lety 1931–33). Jsou to synové Františka Holomka, Drahoš a Edoš.

Rodina se dále rozrůstala. V roce 1907 se jim narodil syn Stanislav. I rodiny Pavlových sourozenců v Kyjově a Sobůlkách se rozrůstaly.⁸

Když bylo Rosíně 8 let, Štěpánovi 6 let a Stanislavovi 3 roky, narodil se syn Tomáš. Pavel mu dal jméno po svém otci – vajdovi; prohlásil, že mu dává jméno, které ho musí v životě vynést hodně vysoko. Vůbec tenkrát netušil, jakou pravdu pronesl.

Rosína a Štěpán dosáhli věku, kdy měli chodit do školy, Češi ale stále patřili Rakousko–Uhersku a zákony se nezměnily.⁹ I když pan řídící byl Pavlův přítel, proti zákonům postupovat nemohl. Pavla to moc mrzelo, nechtěl, aby byly jeho děti negramotné a dopadly jako on a jeho žena. Ale byl bezmocný. Až přišel rok 1914 a první světová válka. Pavel a jeho bratři si řekli, že jediná věc v tom zákoně byla dobrá, a sice, že nebyli vojáky.¹⁰ Takže nemuseli jít bojovat za císaře pána a zůstali doma s rodinami.

Začátkem války se Terezce ve věku jedenačtyřicet let narodil nejmladší syn Čeněk,¹¹ byl slaboučký a stále nemocný. V těch válečných letech byla veliká bída, moc dětí umíralo na dětské nemoci. Čeněk je snad všechny prodělal, dostal i černé neštovice. Terezka celé noci probděla u stále nemocného synka, modlila se, a Pán Bůh ji vyslyšel a její děti tu strašnou dobu přežily, byla to čtyři nejhorší léta v jejich manželství.

R O K 1 9 1 8 A V Z N I K Č E S K O S L O V E N S K A

V roce 1918 bylo po válce, zrodila se Československá republika a s tím i nové zákony. Všechny děti musely povinně chodit do školy. A tak do obecné školy nastoupil Štěpán tou dobou třináctiletý, Stanislav desetiletý a Tomáš sedmiletý, všichni do první třídy. Rosína už dosáhla patnácti let, ta už školní docházce nepodléhala, Čeněk měl teprve tři roky. A teď se ukázalo, že má-li člověk vrozenou inteligenci, nezáleží na tom, jaké je rasy a jakou má barvu pleti. Chlapci Holomkovi to dokázali. To čemu se naučil Štěpán za jeden rok školní docházky, by se jiný nenaučil ani za pět let. Ve svých čtrnácti letech uměl psát, číst a počítat, a to mu stačilo, aby jednou přebral živnost po svém otci. Stanislav chodil do školy jen tři roky, ale také byl hodně chytrý. Vyučil se elektrikářem v Elektrosvitu (tehdy Viktorínova továrna) ve Svatobořicích. Nejbystřejší byl Tomáš,¹² za tři roky si pan řídící zavolal jeho otce do školy a řekl mu: „Pavle tvůj syn Tomáš předčil všechny své spolužáky, navrhuji ho na přijímací zkoušky na reálné gymnázium do Kyjova. Nechej ho studovat.“ Pavel řekl: „Pane řídící, já vás poslechnu a udělám všechno pro to, aby můj syn dosáhl největšího vzdělání.“ Ó jak byl

moudrý. A tak Tomáš ve věku deseti let začal studovat v Kyjově na gymnáziu. A zase vynikal, své slabší spolužáky doučoval. V té době už chodil jeho mladší bratr do druhé třídy obecné školy; také se moc dobře učil. A tak v rodině Holomkových bylo starostí i radostí dost. Chlapci Tomáš a Čeněk chodili do Sokola, hráli fotbal¹³ a měli mnoho kamarádů. Čeněk začal chodit do měšťanské školy v Kyjově, a tak Tereza už brzy ráno vypravovala dva své syny – studenty.

Chlapci Holomkovi byli krásní, urostlí a slušně vychovaní. Nikdy nepopírali svou rasu, a když někdo někdy ubližoval jiným Cikánům z tábora, který stále mezi Kyjovem a Svatobořicemi existoval, dovedli se jich zastat. A to velice tvrdě. K tomu jeden příklad. Ve Svatobořicích se na sv. Martina, 11. listopadu, pořádaly hody. Odpoledne šel vesnicí krojovaný průvod se stárky. Tomáš a Čeněk nechodili v krojích, byli jen diváci. Odpoledne bývala taneční zábava ve dvou sálech – na sokolovně sportovci a sokoli, na orlovně většinou mládež bohatá – selská. Tomáš s Čeněkem se rozhodli, že se půjdou podívat na orlovnu. Byla tam vyvýšená galerie, tam se postavili a dívali se, jak se tančí a vidě-

li, jak u dveří stojí dva chlapci z nedalekého cikánského tábora. Byli slušně oblečení a nikoho neobtěžovali. Ale v tom hlavní stárek, synek bohatého sedláka, nechal vytroubit, aby bylo chvíli ticho. Postavil se doprostřed sálu a prohlásil: „Cikáni ven!“ Tomášovi, kterému bylo 20 let a právě v té době úspěšně složil zkoušky na Karlovu Univerzitu v Praze, stoupla krev do hlavy, skočil velikým skokem z galerky doprostřed sálu, chytl stárka pod krkem a začal s ním třepat. Křičel na něj: „Opakuj to, ty selskej strupe!“

A ten chlapec říkal: „To jsem Tomášku nemyslel na tebe, ale na ty dva u dveří.“ Tomáš mu na to řekl: „Říkal jsi Cikáni ven, a to jsem já i můj bratr. Pamatuj si, v životě na mě nepromluv! Nejsi už můj přítel a těm dvěma se omluv!“ No, bylo to velká ostuda a zastyděli se všichni v sále. Tomáš s bratrem vzali ty dva mladé Cikány a vítězoslavně odešli na sokolovnu. Takoví hrdí byli chlapci Holomkovi. Nikomu úmyslně neubližovali, ale taky si nic nenechali líbit a stáli vždy svorně při sobě.

R O S Í N A A T O N Í K

Prvorozená Rosína byla bratry milována a otcem hýčkána. Ten byl na svou krásnou dceru pyšný a chtěl, aby jí nic nescházelo. Její kamarádky chodily v krojích, ale Rosína byla vždy oblečena po městku a moderně.

Tatínek Pavel při svých cestách na koňské trhy jí vždycky něco koupil. Rosínu ale hlídal jako oko v hlavě. Na taneční zábavy chodila jen s rodiči a později s bratry. Moc ráda tancovala a byla vždy první v kole. Svatobořičtí chlapci s ní rádi tancovali. Byla vždy upravená a pěkná.

Když bylo Rosíně 19 let, začal se o ni ucházet syn místního hospodářského řezníka. Měl malou vadu, trochu kulhal, ale ani to moc nebylo poznat. Byl

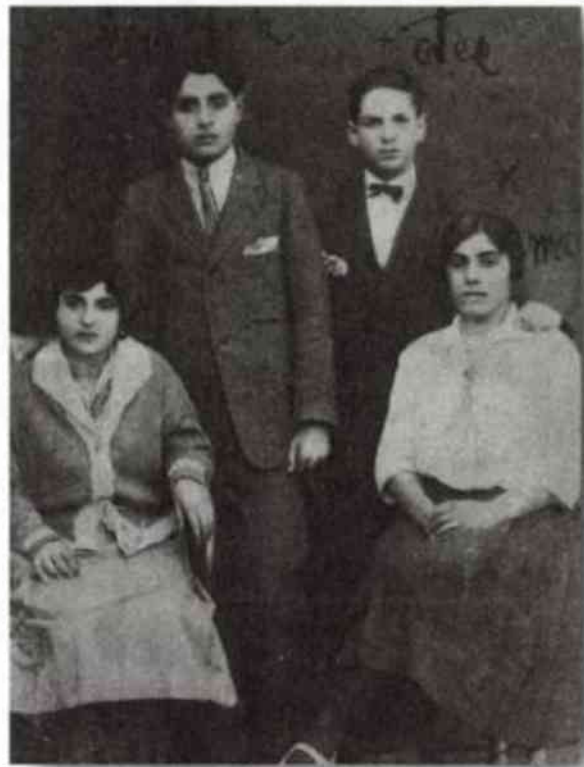

Rosína už po letech, jako čtyřicátnice

hezký, bohatý a Rosíně se líbil. Ani jeho rodiče proti tomu nebyli, a tak šel požádat Terezu a Pavla o Rosíninu ruku. Ale narazil. Hlavně matka byla proti. Ona byla toho názoru, že si Cikán má vzít zase jenom Cikánku a obráceně. Tatínek Pavel by ho přijal, ale toleroval názory své ženy, a nechal rozhodnutí na ní. Terezina cikánská hrdost byla nezlomná. A to nemohli pochopit rodiče nápadníka, že mohli Cikáni odmítnout tak bohatého chlapce. I Rosína poslechla.

Tatínek Pavel jako koňský handlíř míval takzvané pacholky, většinou míval dva, ale když měl jeho syn Štěpán šestnáct let, už otcí pomáhal. K němu přibyl ještě Toník. Toník byl dítě, které se od svých deseti let toulalo. Jeho matka – napůl Cikánka – měla šest dětí. Každé s jiným mužem a každé dítě dala do výchovy své matce. Toník byl nejmladší. Říkalo se, že jeho otec byl bohatý mlynář a byl ženatý. Když babička začala Toníka vychovávat, byla už stará, a když měl Toník asi osm let, babička zemřela. Mezitím se Toníkova matka provdala a o Toníka neměla zájem. Co jiného mu zbývalo, než se toulat a sloužit. A tak začátkem první světové války přišel jako dvanáctiletý k Pavlovi Holomkovi, ten ho přijal do služby ke koním. A protože Toník ani pořádně nevěděl, jak se jmenuje, přijal ho i do rodiny a dal mu své jméno. A tak Toník získal domov. Rodina Holomkova se rozrostla o jednoho člena. Pět synů a jediná dcera. Toník si moc rozuměl se Štěpánem. Jezdili na koňské trhy a veškerý volný čas trávili spolu. Štěpán byl o rok starší než Toník. Ale oba

chlapci vyrůstali do krásy. Když bylo Rosíně jedenadvacet let a Toníkovi osmnáct, zamilovali se do sebe. A Štěpán jejich lásce přál.

Zprava Rosína, Toník, její bratr Štěpán a jejich sestřenice Elzina (dcera Martina Holomka z Kyjova), přibližně rok 1925

Ale po nějakém čase to zjistila matka a velice se rozčílila. Toníkovi řekla, že svoji dceru nevychovala pro žádného tuláka, který není ani Cikán ani gadžo,¹⁴ a ani neví, či je. Byla velmi rozhněvaná a svého muže Pavla donutila, aby Toníka propustil. Pavel nedovedl Tereze oponovat, Toníka s velkou lítostí propustil. Měl ho rád jako syna – navíc Toník byl pracovitý. Odešel sloužit k jinému koňskému handlíři, ale se Štěpánem a Rosínou styky nepřerušil. Štěpán jejich lásce přál a moc jim v tom pomáhal, z každého trhu, kde se Toník setkal se Štěpánem

posílal po něm Rosíně dárky. Byla to velká tajná láska, která nezůstala bez následků. Hodně lidí ve vesnici už pozorovalo změnu, která se stávala s Rosínou, jenom Tereza nevěděla nic. Jak byla bystrá, toto jí ušlo. Když jí sousedky řekly: „Terezo, u Vás se bude kolíbat.“ Řekla jim: „Ženský, vy blázníte, v mých letech?“ Ony na to: „Ne ty, Terezo, ale Rosína.“ Překvapeně běžela domů, popadla Rosínu, šla s ní k lékaři; ten potvrdil, že je Rosína už čtyři měsíce těhotná. Udeřila na ni: „Kdo je to?“ Rosína se přiznala, že Toník. Co jiného Tereze zbývalo, než povolit a Toníka přijmout za zetě. Ale po celý život ho neměla ráda. A tak se šestého ledna, na Tři krále, 1925 u Holomků narodil malý chlapeček. Toník dal svému synovi jméno Miroslav¹⁵ a věřil, že z něj vyroste chytrý

Malá Emilka a Mireček, rok 1927

chlapec. To se později opravdu vyplnilo. Rosína s Toníkem byli šťastni, otec Pavel byl také rád, ale Tereza stále říkala, že si Rosína měla vzít nějakého mladíka z řad Cikánů. Po roce a půl přibyla do rodiny k Mirkovi sestřička Emilie, i když se jí do budoucna mělo říkat trochu jinak – Elina. Narodila se na sv. Kateřinu, 25. 11. 1926. Byla přijata celou rodinou s velkou radostí a láskou. Ohlásila se na svět silným hlasem, tehdy stařeček Pavel prohlásil, že z ní bude určitě zpěvačka a že on ji naučí zpívat krásné cikánské písně. A byly velké křtiny. Celá rodina Holomků se zúčastnila. Bylo mnoho radosti a veselí. A tak Pavel s Terezou už měli dvě vnoučátka.

Stali se, jak se říká na Slovácku, stařenkou a stařečkem. A tak jsme je oslovovali po celý život. Ale aby nezůstalo jenom u těch dvou vnoučků. Popíšeme i osudy jejich synů.

Š T Ě P Á N A C I L I

Nejstarší Štěpán stále jezdil s otcem na koňské trhy po moravských městech. Už měl 22 let a jednou v Přerově potkal hezkou, mladou, modrookou blondýnku. Hned se mu zalíbila, a tak ji pozdravil. Byla překvapená, ale už na první pohled se jí černovlasý a černoooký chlapec zalíbil. Byl hezký a vkusně oblečen a měl krásný úsměv. Oslovil ji a zeptal se jí, zda by si s ním nechtěla sednout na chvíli do cukrárny... Odpověděla mu, že si moc dovoluje, že ona je slušné děvče a s člověkem, kterého ani nezná, se nepůjde hned někam posadit. Štěpánovi se líbilo, že je taková. Omluvil se jí, představil se a zeptal se jí, jestli by se nemohli sejít, až zase přijede do Přerova. Nic mu neslíbila a řekla, že si to rozmyslí. Štěpán celý měsíc s myšlenkou na hezké děvče vstával i usínal. Nevěděl, kde bydlí a jak se jmenuje. Za měsíc čekal na určeném místě s kytičkou v ruce. Uběhla půlhodina, další minuty ubíhaly, už to chtěl vzdát, ale dívka najednou přicházela. Omlouvala se za zpoždění. Představila se jako Cílinka Dudíková a že má přísné rodiče, kteří ji hlídají. Její tatínek, že je vyšší úředník na dráze, že má bratra Jana, který je výpravčí v Přerově na nádraží, je ženatý a bezdětný. Má i sestru Amálku, která se provdala

za poštmistra a také nemá děti. A Cili je nejmladší a svobodná. Že je přísně vychovaná a musí rodiče poslouchat. Štěpánovi se líbilo, že je slušné děvče, ale byl smutný z toho, že on Cikán se přece nemůže ucházet o děvče z takové rodiny. Zeptal se, jestli by za ní nemohl jezdit. Svolila a svěřila se, že se jí Štěpán moc líbí. A tak si navzájem vyznali lásku na první pohled. Scházeli se tajně, za pomoci Cíličiny přítelkyně Františky. Ta jediná o jejich lásce věděla a pomáhala jim. Ale jednou je spolu viděla známá Cíličiných rodičů a řekla jim, že Cili chodí s Cikánem. A tehdy bylo u Dudíků moc zle. Cili měla domácí vězení a ven mohla jen v doprovodu rodičů nebo sestry. Cili i Štěpán se proto trápili; po nějakém čase napsala Cili Štěpánovi dopis, ať na ni čeká brzy ráno na určeném místě, že s ním uteče. Moc se rozmyšlel, tak to nechtěl, ale láska zvítězila nad rozumem. Jel do Přerova v noci, brzo ráno už čekal na určeném místě. Cili utekla z domu oknem a přiběhla za ním. Jeli spolu do Svatobořic. Cili nechala rodičům dopis. Prosila, ať jí odpustí, ale že jinak nemůže, moc ho miluje. Když spolu přijeli do Svatobořic a Štěpán představil své matce Tereze Cili jako svou snoubenku, zeptala se jí Tereza: „Víš

o tom vaši rodiče, děvenko?" Řekla jí, že neví. A Tereza nařídila, ať ji Štěpán zaveze hned domů, že takhle to nejde. V duchu si přála, aby ji doma u rodičů už nechal nadobro. Pro Štěpána už měla vybranou jinou nevěstu – Cikánku. Štěpán s Cili odjeli, ale druhý den ráno se vrátili a Štěpán tehdy prohlásil: „Maminco, ona už je moje žena, spali jsme spolu na seně, já si ji vezmu. Já jinou nechci.“ A tak Tereza musela kapitulovat a začala jim připravovat svatbu. Cili psala domů rodičům i sestře, že se bude vdávat, ať přijedou na svatbu. Odpověď ale nedostala žádnou. Otec Pavel jim z koňské maštale postavil jednopokojový byt a oni si ho pěkně zařídili. Asi za tři měsíce se brali. Přes všechny prosby a pozvání se její rodina neozvala,

Štěpán a Cili před domem ve Svatobořicích, čp. 230, rok 1932

na svatbu jí přijela jen její přítelkyně Františka, která se s ní přijela zároveň i rozloučit, odjížděla se svým snoubencem do Ameriky, aby se tam za něj provdala. Byl to slavný český skladatel Jaroslav Ježek. Cili bolelo, že ji rodina zavrhla a k tomu ji opouští její přítelkyně a odjíždí tak daleko. Ale „Francis“, jak jsme ji později znali i my, jí stále psala a nikdy při svých návštěvách v Československu nezapomněla navštívit Svatobořice.¹⁶ Cili byla přijata do rodiny Holomků s láskou. Všichni ji měli rádi, chtěli jí nahradit její rodinu.

Mezitím Tomáš odmaturoval a byl přijat na Karlovu univerzitu v Praze. Začal studovat práva. Od té doby měla rodina Holomkova syna vysokoškolačka. Otec Pavel byl na syna hrdý. Tomáš byl prvním

Tomáš Holomek mezi spolužáky, studenty Právnické fakulty UK. V Praze mezi lety 1932–1936.

Cikánem, nejen v Československu, ale v celé Evropě, který studoval na univerzitě.¹⁷ Celá rodina přispívala finančně, aby Tomáš mohl studovat.

V roce 1929 se Štěpánovi a Cili narodil syn Karel. Cili byla velmi šťastná a psala svým rodičům, že se stali prarodiči; svou sestru Málunku (Amálii) požádala, aby jejímu synáčkovi byla kmotrou. Ale z Přerova se nikdo neozval. Bylo jí to líto, vždyť byla se Štěpánem a v rodině Holomků tak šťastna. V roce 1931 se jí narodil druhý chlapec, Milan. A zase psala domů a prosila Máli o kmotrovství. A tím začala další éra a osudy

celé rodiny. Budu Vám vyprávět, co mi později vyprávěla teta Málinka, sestra tety Cili. Máli poté, co dostala zprávu od Cili, že má během tří let manželství už dvě děti, se rozhodla, že pojede do Svatobořic a svou sestru z toho „cikánského tábora“ přivede domů. Určitě bydlí v nějakém cikánském voze a její muž jí trápí a dělá jí jenom děti. Odjela do Kyjova, vzala si taxi a jela do Svatobořice. Bylo léto roku 1931, měsíc červenec. Na kraji vesnice vystoupila z taxi a sedláka, který šel kolem s kosou na rameni, se zeptala, kde tady je ten cikánský tábor, kde bydlí Holomkovi. Ten

První cikánský advokát na Moravě

(Δ) To opravdu není urážka, jak by se při letmém pohledu na titulček zdálo, ale skutečnost, že Morava dala světu prvního cikánského advokáta, to je diplomovaného JUDra, jenž překonal v sobě všechny koočivě pu- dy nekřídlné orientální rasy a dal se na řádná studia.

Ríká se, že cikánská otázka je velký problém, zprávy z různých míst Čech hlásí, že pokus o pevné usazení cikánských rodin a zapojení jich do pracovního celku zklamal. Na Moravě, jak se zdá, je v této věci už větší pokrok: existuje tu odedávna několik cikánských vesnic, jejichž obydlí netvoří sice domy „na štok“, nýbrž jsou z materiálu značně různého, ale nikoli nejhorší. Ba možno říci, že se docela vyrovnají baráčkům trpěným dosud na předměstích Prahy, jež jsou podivnou visítkou volkemšesta — ba dokonce je předčí. Zvláště ty, které nahradily dřevo a vzhled komediantských bud za cihly, takže se přizpůsobily ostatním stavbám, jak je známe z našich jodin.

Jedno takové cikánské sídliště nalezneme v lese u Osvětlman, dvě hodiny od Uherského Hradiště, druhé u Svatobořic v samé blízkosti slovácké metropole Kyjova. Obě tyto cikánské

osady jsou už hodně staré, muži naučili se pracovat a jsou z nich nádeníci a havíři, v blízkých uhelných dolech (Dubňany, Kyjov). Jiní drží se řemesla kovářského a kotlářského. Některé cikánské rodiny nestojí si nijak špatně, dcery oblékají se po městsku a pyšně si vykračívají po kyjovském kursu. Cikáni sžili se tu se svým okolím tak, že nechybí ani případů, kdy slovácký synek — jak je to v těch písničkách — doopravdy zahledí se do očí mladé cikánky a dokonce se s ní ožení, přivede si ji do své chalupy. Má to sice u ostatních ženských v dědině na moc dlouho špatně, protože ty mu těžce vyčítávají takový krok a nesnášejí cikánskou snědou konkurenci, než co dělat! Poslední taková svatba je zaznamenána v obci Sobůlkách — a nevěstu představovala právě cikánka ze Svatobořic. Největším překvapením však bylo, když při zápisu do první třídy reál. gymnasia v Kyjově objevil

se na chodbě ústavu starý cikán ze Svatobořic a přivedl svého jedenáctiletého synka, který se prý moc dobře učí. Malý cikánek skutečně při zkoušce dobře obstál a po prázdninách nastoupil po boku svých bílých kamarádů v lavicích primy. Držel se opravdu statečně, ba co víc, táhl to s vyznamenáním, přestože své úlohy psával na mezi u silnice uprostřed ostatních cikánských mrňat představených zástup rušivých čumilů. Cikánek postupoval, udělal dokonce maturitu s vyznamenáním. To už si na tohoto černého studentka celé město a spoluzáci i profesorský sbor náležitě zvykli.

Maturitou však se neskončila jeho kariéra. Mladý cikánský abiturient se totiž rozhodl, že bude ve studii pokračovat. Určil se, že bude advokátem, protože správně vystihl, koho cikáni ve svém životě nejvíce potřebují. Čhtěl nyní sám nahradit jim náležitou obhajobu při pohnání k odpovědnosti za nějaký ten hříšek v podobě slohnuté slepičky, kuny či králíka.

A tak z brněnské univerzity vyšel před několika roky první cikánský advokát JUDr. Holomek ze Svatobořic, abiturient kyjovského gymnasia, studovaný reprezentant cikánské rasy, dítě přírody, snědý mladíček, jenž kdysi psával latinská slovíčka na mezi a memoroval obsah knih v polích či na prahu chatrného cikánského obydlí.

Nikdo si nedovede představit radost cikánů v celém okolí když se dověděl, že jeden z nich dotáhl to na pána.

Expres 9. 7. 1940

Cecílie Dudíková, zprava její milý – Štěpán, jeho bratr Stanislav a jejich bratranec, Kyjov 1928

muž jí udiveně řekl, že tu Holomkovi bydlí, ale v žádném táboře, ale tady v další ulici čtvrtý dům že je jejich. Podivila se tomu, našla ten čtvrtý dům a podivila se ještě víc. Na Slovácku je napřed dvůr, potom dům a za domem zahrada (humno). Dvůr je oplocený. Máli nakoukla přes plot a viděla čistý obílený dům, za okny bílé záclonky, okna plná kvetoucích muškátů. Otevřela branku a vešla na dvorek. Z jedněch dveří vyšel krásný mladý Cikán, v bílé košili, pozdravil a ptal se, co si přeje. Řekla, že hledá svoji sestru Cili. Mladý muž se jí představil jako Tomáš Holomek, student Karlovy univerzity, a řekl, že je švagrem Cili. Zavolal do jiných dveří, že tu mají návštěvu. Vyšel druhý krásný Cikán, v náručí měl asi ročního černoookého chlapečka, podal Máli ruku a řekl

Svatba dcery Štěpána a Cili – Ivony, Zlín rok 1951. Zprava JUDr. Tomáš Holomek, vedle něho jeho synek Karel. Vlevo za nevěstou stojí její bratranec Miroslav/Miloš. A kromě ženicha už všichni ostatní jsou nevěstini bratři: Karel, Milan, Jaroslav a Evžen.

„Vítám vás švagrová.“ A vyšla Cili s druhým malým miminkem. Padly si do náruče a obě plakaly. A Máli v duchu odprošovala celou rodinu Holomků a taky si je brzy všechny zamilovala.

Jela domů, přesvědčila rodiče i bratra a nakonec všichni přijali Cili i s jejím manželem a dětmi s láskou. A bylo veli-

ké smíření. Od té doby rodina Holomkova a Dudíkova byly jako jedna rodina. Máli i bratr Jan zůstali bezdětní, jen Cili oblažila své rodiče šesti vnoučaty. Měla čtyři chlapce a dvě děvčátka. A se Štěpánem byla velmi šťastná. On byl černo-
vlasý a ona modrooká blondýna, ale všechny děti byly černo-
oké a černo-
vlasé.

N E S O V I C E

Léta ubíhala, Tomáš studoval v Praze, děti Rosíny a Toníka začaly chodit do obecné školy ve Svatobořicích. A protože se rodina rozrůstala, rozhodl se Toník, že se s rodinou odstěhuje jinam.¹⁸ Našel si zaměstnání v obci Nesovice. Sehnal i podnájem v jenom rodinném domku a v létě roku 1934 se tam odstěhovali. Ale jenom s dcerou Elinkou. Syn Mirek zůstal u stařečků, protože po prázdninách měl nastoupit na reálné gymnázium v Kyjově. Učil se velmi dobře, byl stále nejlepším žákem ve třídě.

Když začal školní rok, Rosína Elinku hezky nastrojila, do copů jí vpletla stuhy a zavedla ji k panu řídícímu jako žačku třetí obecné školy. Pan řídící Elinku přivítal a zavedl ji k panu učiteli. V Nesovicích byla jen trojtřídka, takže do jedné třídy chodily tři ročníky. Pan učitel Elinku posadil do poslední lavice – seděla v ní sama. Velmi jí to udivilo, protože byla na svůj věk malá a patřila spíš do předních lavic a mezi dívky. Před ní totiž seděli

chlapci. O první přestávce se hned děti kolem ní sesypaly a hned jí chlapci začali šfouchat a dívky jí dávaly najevo, že o ni nemají zájem, že je Cikánka. To jí moc bolelo. Ve Svatobořicích se s tím nesetkala. Tam mezi dětmi vyrůstala jako všichni ostatní, a ani si neuvědomovala, že by byla jiná než ostatní děti. A tady to cítila hned první den. Takovou krutost nečekala. Sedla si do lavice a plakala. O přestávce se jí pan učitel ptal, co se jí stalo. Chtěla žalovat, bála se, ale bohužel pan učitel jí dal pocítit také, že je méněcenná. Už jenom tím, že jí posadil samu až do zadní lavice. Tak už ve věku 8 let pocítila Elinka tu nespravedlnost. Její maminka jí stále pečlivě čistě oblékala a vedla ji k čistotě. I tím se lišila od ostatních dětí. Vypadala vždycky jako městské dítě. Dětem se ve škole vyhýbala, aby jí neubližovaly. Dávala pozor, učila se, aby pan učitel neměl důvod ji ponižovat. Ale přesto všechno to dělal. Nebyl spravedlivý. Děti bohatších rodičů

nemusely umět, a dostávaly jedničky, ale Elinka si je musela těžce vybojovat. Jak ten rok chodila do školy nerada!

Děti, jak už to bývá, se postupně s Elinou smířily a spřátelily. Brzy měla přítelkyň dost. Začala chodit do Sokola a všechno by už bylo v pořádku, jenom pan učitel Cejnek, kdyby byl jiný... Moc jí to trápilo, jak jí jako malé dítě dokázal ponižovat...

Ale školní rok uběhl a začaly prázdniny a Elina jela na celé dva měsíce do Svatobořic, ke svým milovaným stařečkům. A její bratr Mirek jel zase ke svým rodičům do Nesovic. Hned si tam našel kamarády, se kterými hrál fotbal, chodil se ke splavu koupat a podobně. Neměl takové problémy jako jeho sestra. Ta zatím prožívala šťastné prázdniny u svých stařečků, s bratranci a malou sestřenicí Ivonkou, s fenkou Batulí, s přítelkyněmi v uličce Hliník, kde vyrůstala odmalička. Běhala bosa po vinohradu místního statkáře, chodily s dětmi na třešně a marhule (meruňky), na rybíz a angrešt, na statkářovo pole na mrkev, která čerstvě vytažená, jen trochu očištěná tak výborně chutnala. Nevadilo, že v zubech skřípal písek. Spávala se stařenkou v jedné posteli. Ráno se budila vůní kávy žitovky, jak jí stařenka mlela v mlýnku, potom udělala z kozího mléka bílou kávu a k tomu krajíc chleba, ó, jak to bylo dobré. Po snídani si pohrála s Batulí, poběhala s ní po dvorku, za humny a potom hurá ven za dětmi.

Večer dala stařenka na dvůr troky a jednomu po druhém v dešťové vodě umyla nohy – řádně odrhla kartáčem.

A zase kávu, krajíc chleba a spát. Když končily prázdniny a obilí bylo z polí svezeno, chodili se stařenkou sbírat klásky. A až jich bylo dost nasbíráno, stařenka je na mlatevně vymlátila cepem, na velkém síti přesila, nasypala do pytle, dala na trakař a my děti jsme s ní jely do mlýna, kde ho vyměnila za pytel mouky. A potom pekla buchty s povidly, mákem, tvarohem a jednou týdně zadělávala na chléb. Dávala těsto do ošatek a zase na trakař k pekaři, kde to krásně vonělo chlebem a domů jsme si vezli zase čtyři až pět pecnů voňavého chleba. Stařenka hned dětem ukrojila řádný krajíc, posolila a to byla zase dobrotka! Nelepší byla patka, o kterou se děti hádaly. Ó ty krásné prázdniny! Rychle skončily a zase bylo třeba se vyměnit s bratrem a do školy.

Začal školní rok 1934–1935 a s ním mnoho změn. Když Elinka nastoupila do čtvrtého ročníku a zasedla do zadní lavice sama, přišel do třídy nový pan učitel. Asi třicetiletý, vysoký, štíhlý. Představil se jako Vincenc Vrána, řekl, že je náš nový učitel a že budeme určitě dobří přátelé. Začal všechny vyvolávat jménem. Když vyvolal Holomkovou, v poslední lavici povstala malá, drobná černoooká dívenka, v nových šatech, se stuhami ve spletených vlasech. Tehdy se velmi udiveně zeptal: „Co tam děláš, v té poslední lavici?“ Ty přece patříš do první lavice,“ a posadil ji do první lavice mezi dceru vrchního strážmistra a dceru nejbohatšího sedláka ve vesnici. A to neměl dělat! Druhý den v průběhu vyučování vtrhla do třídy velmi rozhněvaná selka, maminka dívky, vedle které Elinka sedě-

la a pana učitele napadla slovy: „Pane učiteli, jak jste si mohl dovolit posadit vedle mé dcery Cikánku?“ Elince už zase bušilo srdce úzkostí, ale zlatý a spravedlivý pan učitel řekl: „Milá paní, kdo jste?“ „Já jsem přece ta a ta.“ „To můžete být paní ministrová, do mé třídy v době vyučování nemáte absolutní právo vstupovat a zasahovat do mé práce!“ Otevřel dveře a odkázal ji na pana řídícího. Samozřejmě, že tam šla, ale pan řídící, sokol – legionář a správný český učitel jí řekl, že to je věc pana učitele a do jeho vyučování mu nebude zasahovat. A tak selka nepochodila. Pan učitel Vrána se nedal podplácet plnými

košíky potravin tak jako učitel Cejnek. To věděla Elina i ostatní děti. Pan učitel Vrána učil děti nejen tomu, co měl v osnovách, ale i lásce k vlasti, k panu prezidentovi Masarykovi, lásce k přírodě, o které dovedl poutavě vyprávět. Chodil s dětmi na výlety do přírody. Dovedl vyprávět o každém broučkovi, o každé květině, o všem, co bylo na zemi i na nebi. Začal s dětmi studovat divadelní hry se zpěvy a objevil Elinčin talent ke zpěvu. Krásně zpívala, učil ji přece zpívat její stařeček Pavel, který měl zvučný hlas. Elinka měla pana učitele velmi ráda a od té doby taky ráda chodila do školy.

Na školním fotu sedí Elinka v první řadě zcela uprostřed, vedle ní vpravo je Jenka Součková, dcera místního sedláka, vlevo Líba Brabencová, dcera místního vrchního strážmistra; Nesovice 1938.

V Á N O C E

Tatínek a maminka se dobře sžili s občany Nesovic. Tatínek pracoval, maminka vedla domácnost a znovu čekali miminko. Tenkrát byly vánoční prázdniny už od svatého Mikuláše, děti měly hodně volna a už od sv. Martina padal sníh a děti mívaly krásné zimní prázdniny. Toho roku si Elinka vyprosila, aby ji rodiče pustili na zimní prázdniny ke stařečkům. Dovolili jí to, tak jela. Večer na sv. Mikuláše přišli Mikuláš a čert, děti s Elinou byly u stařenky. Musely se pomodlit, slíbit, že budou hodné, a dostaly košík, ve kterém byla jablíčka, ořechy, křížaly, suchá dýňová jádra a každý tam měl jeden cukrový špalek. To bylo radosti. Měli u stařečků jediné sáňky, říkalo se jim železnáky, byly železné a sedačku měly dřevěnou. V naší ulici v Hliníku byl kopec. To se sáňky vytáhly nahoru, nasedli jsme na ně čtyři a hurá s kopce dolů. Sněhu bývalo až po kolena a mrzlo, jen to praštělo. Stařenka Elince oblékala teplé trikáče, to bylo spodní prádlo, které bylo vcelku – na celé tělo, na ruce i nohy. Nosily se teplé řádkové punčochy a teplé boty zvané meltonky, které vyráběl Baťa a stály 4,90 Kč. Barchetové šaty, teplý vlňáček, který se vázal přes ramena a záda, na prsou byl přeložený

a vzadu uvázaný na pevný uzel. Ruce se schovávaly ve předu do vlňáčku jako do rukávniku. Na hlavu se uvazoval bavlněný teplý šátek – na babušku. Takhle teple vybavená Elinka se mohla venku v mrazu vyběhat až až.

Na Štědrý den se držel půst. Nejedlo se, abychom večer viděli zlaté prasátko. Nastrojili jsme stromeček barevnými papírovými řetězy, pozlacenými ořechy a červenými panenskými jablíčky. Stařenka upekla vánočky a asi v pět hodin večer se zapálily svíčky na stromečku, zazpívaly koledy, sedlo se ke stolu, mazaly se vánočky medem, pil lipový čaj s citronem, rozkrajovala jablíčka a lilo se olovo. Bylo to hezké. Asi za hodinu se děti teple oblékly a šlo se koletovat. Zpívaly se koledy, chodilo se dům od domu a děti dostávaly do svázaného šátku koledu. Dostávaly jablíčka, ořechy, u těch bohatších cukroví i nějaké korunky. Děti měly radost z toho, co si vykoledovaly. Na Boží hod vánoční šla stařenka na ranní mši do kostela. Přišla domů po osmé hodině a připravila snídani. Stařečkovi horkou kávu s mlékem a dobrý chléb s uzenou bokovinou. To samé dostali i ostatní mužové v rodině. A my děti jsme dostaly bílou kávu a vánočku. A stařeček, strýčkové a děti šli na hrubou

mši. Domů jsme přišli ve dvanáct hodin a zasedlo se k obědu. Vařilo se tradiční vánoční jídlo – slepičí polévka s domácími nudlemi. Jako další byla upečena krmená husa, kysané zelí a vařily se tzv. *tašky*,¹⁹ které se jedly jako příloha k zelí. Byla to taková těstovinová roláda plněná praženou krupicí, škvarky a rozinkami a uvařená nad párou. Bylo to moc dobré. A také se vařila šafránová omáčka, jako příloha k tomu byly také ty *tašky* a jedla se k tomu ta vařená slepice. U stolu museli sedět všichni. Stařeček se pomodlil v cikánské řeči, popřál všem krásné vánoční svátky a první – jako pán domu – si nalil polévku. Bylo to takové slavné a krásné. Opravdu slavné a vánoční. Cikáni měli své zvyky, pranostiky a pověry, a ty dodržovali.

Ona stařenka Tereza byla vůbec moc fajnová a od cizích lidí nikdy nic nejedla. Například chodila pomáhat na polní práce k sedlákům, a jak vždycky děvečka donesla lidem na pole svačinu, Tereza řekla, že nemá hlad, a brala si to domů. Někdy to dala dětem, ale jindy přišla a buchty házela slepicím. Když jsme jí řekli, proč nám to nedá, tak řekla: „Ta selka je špinavá. Od té nic jíst nebudeme.“²⁰ Také se ve Svatobořicích říkalo o Tereze: „Copak Holomková, to je fajnová Cikánka.“

Ale odbočila jsem od Vánoc. Na druhý den vánoční, na sv. Štěpána, byl ten zvyk, že ženy ráno umyly obličej ještě spícím mužům, daly jim vydatnou snídani a poslaly je „do služby“. A muži museli jít dopoledne z domu. Šli většinou

Stařenka Tereza, rok 1948–50

Ještě bez nejmladšího bratra Standy; maminka Rosína, její bratr a pozdější Standův kmoťr, Slávek, malá Emilka (Elinka) a Mirek, Kyjov 1928–29.

do hospody a děti šly zase koledovat. Zase dům od domu chodily a zpívaly: „Štěpáne, Štěpáne, co to neseš ve džbáně, nesu, nesu koledu, upad jsem s ní na ledu. Psi se ke mně sběhli, koledu mně snědli. Já jsem malý koledníček, přišel jsem si pro trojníček. Koledu mně dejte, nic se mě neptejte.“ V poledne se rodina opět sešla k obědu. Byla zase polévka slepičí a vepřové řízky s bramborovým salátem. Odpoledne začala na sokolovně zábava s tancem. Mladí šli k muzice a děti zase ven, na sníh sáňkovat. Takové bývaly Vánoce u stařečků. Elinka byla nejšťastnější, když trávila každé prázdniny právě tam.

Přišel rok 1935 a s ním moc novinek v rodině, 7. února se Mirkovi a Elince narodil bratr Stanislav. Za kmotra mu byl Rosínin bratr Slávek a dal mu své jméno.

Elinka měla 9 let a svého bratříčka milovala a taky hodně hlídala. Otec Toník koupil krásný kočárek se záclonkami a sestra Stáníčka ráda vozila. Její kamarádky jí pomáhaly s hlídáním.

*Svatební foto Stanislava (Slávka)
a jeho ženy Anny, rok 1935*

Rosínin bratr Stanislav měl už 28 let a dosud byl svobodný. Když sloužil na vojně v Olomouci, tak se tam seznámil s hezkou blondýnkou – Annou Čapkovou. Stala se jeho láskou. Jezdil za ní, ale doma o ní nemluvil, protože rodiče mu už dávno vybrali nevěstu – Cikánku. Ale netlačili na něj. Čekali, až se rozhodne sám. On si zatím získal postavení v závodě Elektrosvit ve Svatobořicích – stal se mistrem. Koupil si ve Svatobořicích domek a už se mohl ženit. Řekl rodičům, že si přivezl nevěstu. A přivezl si z Olomouce Aničku. Terezino přání zase další syn nesplnil. Musela souhlasit. A tak v létě roku 1935 se Stanislav oženil a přivedl si Aničku do svého domu. Byli šťastní, jenom Anička stále nemohla mít děti.

Stařenka a stařeček už ale měli osm vnoučat. Od dcery Rosíny Mirka, Elinu, Standu, a od syna Štěpána pět – Karla, Milana Ivonu, Evžena a Irenku. Roku 1935 přibyli do rodiny Holomků další tři členové. Byla to snacha Anna a dva vnoučkové, Stáníček a Irenka.

Tomáš studoval vysokou školu. Na letní prázdniny s sebou do Svatobořic přivezl svého nejlepšího přítele, kolegu, spolužáka. Jmenoval se Pepík Bartůšek. Byl synem významného pražského právníka. Byli s Tomášem velcí přátelé. Pepík si moc přál prožít prázdniny v rodině svého přítele – v cikánské rodině. Chtěl poznat jejich tradice a zvyky a také jazyk. Zaměřil své studium na historii. Terezou i Pavlem byl přijat velmi mile. Pepík nechtěl narušit ničím běh života rodiny, aby se tak co nejlépe vžil do

jejích zvyků. S chutí jedl všechno, co Tereza uvařila. Byly prázdniny a u stařečků bylo plno dětí. A tak Tereza měla dost starostí a práce s vařením pro tolik dětí i dospělých. Ale ona byla pilná a pracovitá a všechno zvládala. Vařila jídla prostá a Pepíkovi chutnalo všechno. Tomáš a Čeněk, kterému bylo tou dobou už 21 let, hrávali fotbal a Pepík se zapojil s nimi. Prožíval s nimi výhry i prohry. Popral se na vesnické zábavě ve vedlejší vesnici, kde se postavil vedle Svatobořičáků, utřil i nějakou ránu, a tak poznal horkou slováckou krev. Tereza ho ošetřila a pečovala o něj jako o svého syna. Prožil krásné prázdniny. Dokonce s otcem Pavlem a se Štěpánem jel i na koňský trh. Velmi rodině děkoval za krásné prázdniny u nich. Děti si zamiloval a ony jeho. Při loučení Tereze řekl, že nikdy nezapomene na její dobré polévky a brambory s kyškou a že polovina jeho srdce zůstává ve Svatobořicích, u Holomků. A tak uběhl další rok.

Příští prázdniny, v roce 1936²¹ se ženíl student Tomáš Holomek. Musel. Jeho dívka Hedvika, která byla z Milotic u Kyjova, čekala dítě. A tak zase další syn zklamal Terezu, že si nevezal Cikánku. Vzhledem k tomu, že ani Hedvika ani Tomáš neměli žádné peníze na další studium a zakládali rodinu, musel Tomáš studium přerušit. Bydleli spolu v Miloticích v podnájmu. Tomáš si našel zaměstnání ve sklárnách v Kyjově, jako úředník v kanceláři. V březnu roku 1937 se jim narodil syn Karel. Měli mnoho starostí, ale moc se snažili. Za dva roky se jim narodila dcera Marcela a to už Tomáš

znovu nastoupil na univerzitu do Prahy. Už tam byl rok a měl před státnicemi, ale přišel říjen 1939 a Tomáš jako jeden z prvních byl ze školy vyhozen. A hned na to se vysoké školy v protektorátu uzavřely. Bohužel naše drahá zem byla okupována. Tehdy Tomáš nastoupil jako aspirant vojenskou službu a byl ve vojenské posádce až v Mukačevu.

Čeněk, který už v roce 1937 dokončil vojenskou službu a pracoval jako zámečnick se svým bratrem Stanislavem v Elektrosvitu, se také oženil a jako jediný syn udělal Tereze radost tím, že si vzal za ženu Cikánku. Byla to Milena Danielová z Bučovic. Byla vyučená švadlena. Byla krásná, měla nádherný úsměv. Ona se často a ráda smála. Měla bohaté černé vlasy a byla vždy moderně a vkusně oblečena. Čeněk měl vyšší sportovní postavu a byl elegantní. Byl z nich krásný pár.

Čeněk v době vojenské služby, rok 1936

Přivedl si Milenu domů do bytu uvolněného po Štěpánovi, který si zatím postavil nový domek, a tak teď v jejich původním domečku bydleli už jen Tereza s Pavlem a nově Čeněk s Milenou.

Do roka se Čeněkovi a Mileně narodila dcera – Danuška. Byli šťastní. Danuška se měla k světu, ale bohužel v šesti měsících dostala spálu a v nemocnici zemřela. U Holomků byl velký smutek. Až po roce, 27. 7. 1939, se jim narodila Růženka. Byla krásná. Jak vyrůstala, dělala stařečkům i rodičům radost. Elinka za ní ráda jezdila, Růženku milovala a opatrovala. Elině už bylo 13 let a Milena jí Růženku bez obav svěřovala. Elinka milovala strýce Čenka i tetu Milenu, oslovovala je pouze křestním jménem a prožívala u nich krásné chvíle. Oba výborně zpívali, Milena ještě hrála na housle, kytaru i harmoniku. Měli oba hodně přátel, a tak se večer scházeli u Holomků na dvoře a večerem se nesl po vesnici jejich zpěv. Obzvlášť vynikal krásný hlas stařečkův a také Elinky. Zpívaly se písně slovácké, národní, moderní a také žalostné, lkavé cikánské balady.

Byly to pro Elinku nezapomenutelné okamžiky. Milovala svoji krásnou rodinu. Jak vyrůstala, poznávala, jak krásný vztah k sobě mají stařenka a stařeček. Ačkoli nevzdělání, byli moudří. Jak stařenka svá vnoučata dovedla rozumně vychovat. Říkávala: „Buďte hodní, slušní, každého dospělého pozdravte, nebuďte hubatí.“ To když něco provedou druhé děti, tak se řekne, že jenom zakoply, ale když to uděláte vy, řeknou, že jste upadly, protože jste Cikáni. K tomu nikdy

nenechte dojít, netrapte se proto. Pán Bůh všechno vidí a každého spravedlivě odmění. Nic si z toho nedělejte, že jste Cikáni, na barvě nezáleží, ale na tom, jaké máte srdce a co máte v hlavě. Buďte pyšní na to, že jste Holomkovi a povzňte se nad všechna příkoří. Ó, stařenko, ať je Vám země lehká! Ani nevíte, jak jste byla moudrá. Kolik příkladů od Vás i od stařečka si Elinka vzala k srdci.

V Á L K A

Celá rodina Holomkova nejen ve Svatobořicích, ale i v Kyjově, se rozrůstala. A byli by spokojení, kdyby však nepřišlo to nejhorší, co se vůbec mohlo stát. Ze západu přišel „fašismus“. Hitler okupoval naši republiku, začalo utrpení národa. V prvé řadě začal zavírat do svých strašných koncentračních táborů Židy a Cikány; Židy proto, že byli „neáriji, nečistá rasa“, a Cikány proto, že podle něho „nebyli lidé, ale snad horší než zvířata“. Němci byli prý čistá rasa – nadlidé. A Cikáni byli „chátra práce se štítící“. Ó Bůh snad zapomněl na český národ a nechal ho vypít tu bolest, ponížení až do dna! Zdůrazňuji český národ, protože bratři Slováci se hned v roce 1939 odtrhli a pod vedením zfašizovaného faráře „Tisa“ bratry Čechy zradili a přidali se k fašistickému Německu.

V roce 1940 jsme už nemohli ani studovat. Čtrnáctiletou Elinu a patnáctiletého Mirka totálně nasadili do fabriky. Ó, to utrpení, když Elinka ještě napůl dítě musela ve 4 hodiny ráno vstávat a jet vlakem do Slavkova do práce.²² Jak se jí chtělo v práci spát! Ale musela to vydržet. Mirek, ten jezdil do Bučovic, kde stříkal zelenou barvou konstrukce německých letadel. Po pár měsících z toho onemocněl, kašlal zelenou barvu

a byl zničen skoro na umřítí. Hodný pan doktor mu napsal potvrzení, že má tuberkulózu a dlouho žít nebude. Tak Mirek zůstal doma až do konce války a mohl studovat.

V roce 1943 začal hromadný sběr Cikánů do táborů a začali brát Cikány z okolí Kyjova.²³ V březnu přišli pro Holomkovy v Kyjově, Sobůlkách a Svatobořicích. Vzali Stanislava, Štěpána, stařečka a stařenku i Čeňka s Milenou.²⁴ Jejich dcerušku Růženku si k sobě v noci – spící – odnesla Mileniina přítelkyně. Růženka měla tři roky a chudinka netušila, že už své rodiče nikdy nevidí. A Štěpánova žena Cili, u které byla na návštěvě její setra Máli, zůstala se šesti dětmi sama – pološílená. Její děti měly mezi 14 a 3 roky. Děti byly vyděšeny, maminka a teta pořád plakaly. A do toho přišla večer Elina a odvezla si malou Růženku domů, do Nesovic.

Všechny, které sebrali, odvezli do Brna na jatky.²⁵ Tam je ostříhali do hola. Nechali je tam dva dny a pak je v dobytčích vlcích odvezli do koncentráku. Ale Terezu a Pavla pustili domů.

Tomáš, který žil v Miloticích, byl upozorněn na nebezpečí, a včas se schoval u příbuzných své ženy Hedviky. Takže

ho doma nenašli. Hedvika zůstala s dětmi také sama. V Brně na německém komisařství byl německý inspektor Hercig a také český inspektor Boda, velký přítel rodiny Holomků, a ten se hodně podílel na záchraně Tomáše a ostatních. Hercig měl zájem dostat hlavně toho „vzdělaného Holomka“, o kterém se dříve psalo i v novinách.²⁶ Moc zuřil, že se mu to nevedlo. Chtěl se mstít na jeho dětech, ale statečná Hedvika je tak schovala, že byl bezradný. Pro Herciga ani Tomáš ani jeho děti nežily.

Za měsíc se rozhodl, že znovu sebere jeho rodiče, Terezu a Pavla. A zase je inspektor Boda varoval a oni utekli do chříbských lesů blízko domu své dcery Rosíny. V lesích se skrývali, tam se o ně starali lesní dělníci a místní hajní, ti byli

Tomáš Holomek, žena Hedvika, děti Karel a Marcelína. Rok 1942 – na dlouhou dobu naposledy spolu, až do konce války se pak Tomáš skrýval.

ve spojení s dcerou Rosínou a zetěm Tondou. Jenomže potom, asi za tři měsíce, přišla zpráva do obce Nesovic, že do koncentráku půjdou i Rosína a Toník s rodinou. A starosta obce Nesovic Kilián jel do Brna za Hercigem, jel i do Prahy na gestapo; nechal se vyhazovat ze dveří do dveří, nasadil svůj život i krk, ale své občany z transportu dostal.²⁷ Budiž mu za to velký dík. Další léta byli perzekuováni, ale snad více od poněmčených Čechů než od Němců, ale obec sama je chránila.

Stařeček a stařenka byli po třech měsících ukrývání v lese vystopováni českým četníkem. Jenže Tereza už byla v bezvědomí, takže ten četník myslel, že je mrtvá; sebral jenom Pavla a odvezl ho do Brna na gestapo. A dobří lidé přinesli Terezu skoro mrtvou k její dceři Rosíně. Hned zavolala lékaře a ten tři týdny bojoval o její život, ale povedlo se. Toník s Rosínou krátce před tím vyvázli z transportu, a už měli doma Terezu a malou Růženku, které měly být v koncentráku. Kdyby nebylo dobrých lidí v obci, lékaře a přátel, všechno by špatně dopadlo. Bylo velké trápení s Terezou, než se trochu zotavila a ještě větší s Růženkou – stále plakala, volala maminku a tatínka a odmítala jídlo. Rosína celé noci nespala, ošetřovala svou matku a konejšila Růženku, ale jak se stařenka trochu zotavila a Růženka ji uviděla, trochu se uklidnila, byla ráda, že vidí aspoň stařenku. Byla na ni zvyklá, bydleli v jednom domě ve Svatobořicích.

A když se to trochu začínalo uklidňovat u Holomků v Nesovicích, zase Cili Holom-

ková ve Svatobořicích volala o pomoc. Inspektor Hercig jí sdělil, že má v určený čas přivést na nákladní nádraží do Hodonína 3 děti a 3 nechat doma. Ta hrůza, jak se má matka rozhodnout? Jak si má srdce roztrhnout na dva díly? Rozhodla se, že půjde dobrovolně i ona se všemi svými dětmi. Jak by mohla žít bez manžela a bez svých dětí? I když měla teprve 34 let, žít by se jí už nechtělo. Její švagrová Anna, která se Stanislavem děti neměla, jí řekla, že jí do Hodonína doprovodí. V určený den jely se šesti dětmi na nákladové nádraží do Hodonína. Venku už stála řada maminek s dětmi ze smíšených manželství. Cili se postavila na konec, ale v tom ji uviděl inspektor Boda, běžel k ní,

dal jí dokumenty jejich dětí a řekl: „Paní Holomková utíkejte, děti schovejte! Cili i Anna nasedly na vlak a odjely do Přerova a Olomouce, kde děti ukryly u svých rodin a vrátily se obě do Svatobořic. Když za Cili za pár dní přišli a zeptali se jí na děti, řekla, že jí utekly a že je marně hledá, že se určitě někde zabily. Zahrála zoufalou matku a upadla do mdlob. Byla tak přesvědčivá, že jí uvěřili a dali jí pokoj. A děti přežily v exilu. Díky statečnému českému inspektorovi Bodovi. Byla to těžká léta. Tomáš se skrýval i u svých spolužáků, a i když po něm Hercig pátral, neuspěl.

Ještě v roce 1944 utekl z Rakouska, z práce bratranec Eda Holomek z Kyjova.

Rodina Eduarda Holomka z Kyjova; rodiče, sestry a jejich neromští manželé – věřili, že je zachrání od koncentráku; foto asi rok 1938.

Růženka, sirotek po Čeňkovi a Mileně, první přijímání, rok 1947

Doma už nenašel nikoho, měl tam pět sourozenců, rodiče a dva synovce. Všechny je sebrali do koncentračního tábora a jejich dům srovnali se zemí.²⁸

Eda si s sebou domů tajně přivezl vojenskou vězenkyni z Řecka. Bylo jí 18 let, Edovi 20. Neměl kam jít, takže zůstali u Toníka a Rosíny v Nesovicích. U Holomků v Nesovicích tedy byli 4 lidé v azylu, ale šťastně přežili, díky všem občanům obce Nesovic.

Léta válečná plynula. Elinka stále jezdila do práce, měla tam hodně přítelkyň. Mirek stále doma studoval. Stáníček chodil do školy, opatroval Růženku, která pořád stonala. Byla z ní pěkná holčička.

Elinka jí s sebou brávala za kamarády. Všichni si malou Růženku oblíbili a říkali jí čokoládová panenka. Měla veliké záři-

vé oči a spoustu vlnitých vlásků po mamince. I její krásný úsměv měla. Elinka jí vyprávěla o její mamince a tatínkovi, že jsou v práci, daleko, a až přijedou, že jí přivezou velikou pannu. Vyprávěla jí, jak maminka a tatínek krásně zpívají a zpívala Růžence hezké písničky. Růženka chodila Elince naproti, když přijížděla z práce, to pak mívala velikou radost. A hlavně, když Elinka každý pátek měla výplatu a přivezla jí i Stáníčkovi z cukrárny indiánky. To byla za války velká výstřednost.

Když měla Elina 17 let, zamilovala se do svého spolužáka Jendy.

Bylo mu o půl roku více. Byla to i její první láska. Za války se vždy po kině každou sobotu složili židle, nesovičtí chlapci měli kapelu. Zasedli na galerii

Jan osmnáctiletý, rok 1944

Elina sedmnáctiletá, rok 1943

a hráli a mládež při zatemněných oknech tančila až do rána. Elina s Jendou rádi tančili. Potom ji Jenda doprovázel domů a ona byla šťastná. Byla to taková pěkná a tajná láska. Ani jedni rodiče nic nevěděli.

Začátkem roku 1944 byla Rosína a její dcera Elina upozorněna, ať se připraví, že budou sterilizovány, aby se víc Cikánů nerodilo. Ó, ta hrůza. Elinka večer plakala v Jendově náruči, že nebude moci mít nikdy děti. Jeník ji utěšoval, jak mohl, a plakal s ní. A potom bylo jenom čekání... Nakonec dostali zprá-

vu, že se zatím zákrok odkládá.²⁹ To spadl Elince kámen ze srdce. A tak ubíhal čas v radosti a štěstí, které Elina prožívala s Jendou, ale taky v žalu a bolesti z toho, že rodina nevěděla nic o svých drahých dětech. Věděli, že jsou v Osvětimi. Celkem z rodiny Holomků jich tam bylo třicet, ale zprávy o nich nebyly žádné.

Až konečně přišel květen 1945 a konec války. Jak nadšeně všichni Holomci vítali ruskou armádu a svobodu.³⁰ Tenkrát se už dva měsíce nejezdilo do práce. Továrny byly vybombardovány.

P O V Á L C E

V těch květnových a červnových dnech roku 1945 vyčkávala Elina s Růženkou u každého vlaku, který přivázel vězně z táborů, a čekala na svého milovaného stařečka, strýčky a tetu. Ale nedočkaly se. Až v měsíci červenci se z koncentračního tábora Osvětim vrátili manželé Šubrtovi z Brna. Přijeli do Nesovic k Holomkům a informovali je, že nemají čekat na své drahé, že nikdo z nich nepřežil – vylíčili ty hrůzy, které tam všichni prožili, a jak byli jeden po druhém umučeni. Všichni z toho byli nešťastní, z třiceti lidí z rodiny se nikdo nevrátil.³¹

Proč se vrátil ten Šubrt, jsme se dověděli až později od jiných. Dělal totiž kápa. To byl jeden z těch, který své lidi dovedl bít a terorizovat. Fašistický

poskok. I takoví tam byli. Jen aby přežili. Od té doby Elina toho Šubrta nesnášela.³²

Mirek hned v roce 1945 odmaturoval a udělal zkoušku na Vysokou politickou školu v Brně. A byl přijat.

I Elina chtěla jít studovat, ale bohužel zjistila, že její láska k Jendovi se hlásí k životu. Zůstali oba bezradní. Jendovi rodiče se chystali odstěhovat do pohraničí a Jenda se jim to bál sdělit. Elina se svěřila svému bratrovi Mirkovi a ten to rodičům řekl. A otec Toník se moc zlobil. Chtěl, aby jeho děti studovaly – Elina byla moc mladá – bylo jí 19 let; chtěl, aby šla na potrat. I rodiče Jendy s tím souhlasili. Ale Elina nechtěla. Jendu milovala a na dítě se těšila. Nezapomněla